

Handläggare
Monika Tham

Yttrande avseende SOU 2021:2 – Krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap för svenskt medborgarskap

Inledning och sammanfattning

Mälardalens högskola (MDH) har beretts tillfälle att besvara remissen av SOU 2021:2, Krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap för svenskt medborgarskap (betänkandet). MDH har valt att inledningsvis framföra synpunkter i fråga om provets genomförande där MDH är starkt kritiskt till förslaget att det är högskolorna och universiteten som ska bära ansvaret i denna del.

MDH kommenterar sedan förslaget till provets innehåll, möjligheten att visa erforderlig kunskap på andra sätt än genom godkänt provresultat samt hanteringen av resultat som uppnåtts genom vilseledande vid provets genomförande.

Synpunkter rörande medborgarskapsprovets genomförande

I avsnitt 11.4 i betänkandet föreslås att de universitet och högskolor som omfattas av högskolelagen ska ansvara för genomförandet av medborgarskapsprovet. MDH ställer sig, som ovan nämnts, starkt kritiskt till detta.

De argument som ligger bakom förslaget att lägga ansvaret för genomförandet på Sveriges lärosäten synes vara att lärosätena besitter ändamålsenliga lokaler med geografisk spridning i Sverige, att lärosätena kan tillhandahålla eller förvara för provet erforderlig utrustning, att lärosätena har tillgång till personal med kompetens att genomföra denna typ av prov och att det skulle kunna uppstå synergieffekter med genomförandet av högskoleprovet (för vars genomförande högskolorna och universiteten ansvarar). Det är alltså argument av renodlat praktisk karaktär som ligger bakom förslaget. Man tar anmärkningsvärt liten hänsyn till högskolornas och universitetens kärnuppdrag och särprägel som myndigheter.

Prövningen av medborgarskapsärenden är inte en fråga som ligger inom ramen för högskolornas och universitetens uppdrag. Det finns ett allvarligt

och principiellt problem om Sveriges universitet och högskolor åläggs denna typ av förvaltningsuppgifter som helt saknar anknytning till utbildning och forskning, och som inte heller, rimligtvis, kan hänföras till den "tredje uppgiften". I denna del vill MDH även påminna om universitetens och högskolornas särart och funktion som självständig och granskande resurs i samhällsutvecklingen. Uppgifter som läggs på lärosätena utan att ha koppling till kärnuppgifterna riskerar att urholka denna självständighet, och uppdrag relaterade till medborgarskapsprovet kan bedömas ha en särskilt svår ställning i detta avseende. De föreslagna nya kraven för svenskt medborgarskap kommer sannolikt att bli föremål för granskning och utvärdering från flera olika instanser, och det vore synnerligen olyckligt om den vetenskapliga granskning som kan komma att genomföras vid universitetet och högskolorna skulle förlora i legitimitet på grund av att dessa också är aktörer i provhanteringen.

MDH finner inte heller att de praktiska argument som framförs i betänkandet framstår som fullt genomtänkta. Vad gäller frågan om ändamålsenliga lokaler bedömer MDH att det inte är en korrekt analys av situationen att sådana lokaler redan finns att tillgå på universitetet och högskolorna. Lärosätena har förvisso salar för skriftlig tentamen, men alla har inte lokaler anpassade för den typ av muntliga prov som föreslås ingå som en del av medborgarskapsprovet. Det är inte heller säkert att de lokaler som finns tillgängliga för skriftliga tentamina är anpassade för den typen av digitala prov som omtalas i betänkandet. Det finns inte heller idag lösningar för att förvara den utrustning som behövs för provets genomförande.

Det stämmer inte heller att lärosätena idag kan tillgå personal som har förutsättningar att genomföra proven. Till exempel saknas personal som kan hantera de särskilda utmaningar som ett digitaliserat prov kan komma att medföra i form av teknisk support och särskild handledning.

Vidare finner MDH att det finns stora skillnader mellan högskoleprovet och det föreslagna medborgarskapsprovet. Till att börja med finns det för högskoleprovet en naturlig koppling till högre utbildning som helt saknas avseende medborgarskapsprovet. Formerna för de båda proven är också helt olika. Den beräknade resursåtgången framstår vidare som mycket underskattad. Med beaktande av hur många provtillfällen som föreslås årligen, hanteringen av den för proven avsedda utrustningen, de utbildningsinsatser som kommer att krävas av provvakter, bedömningen av ansökningar om anpassning av provsituationen samt den externa och interna samverkan som kommer att krävas för genomförandet finner MDH att genomförandet av medborgarskapsproven kommer att utgöra en flera gånger mer betungande uppgift än högskoleproven, och att en stor del av högskolornas administration skulle behöva ianspråkta för uppgiften.

Slutligen finner MDH att det finns andra problem med ett förslag som innebär att medborgarskapsprovet och den övriga medborgarskapsprövningen sker i skilda ordningar och hos olika organ. Till exempel finns det en uppenbar risk med att prövningen av provdeltagarnas

behov av anpassning av medborgarskapsprovet ska göras av en annan instans än den instans som prövar möjligheten att få dispens från kravet på godkänt resultat på medborgarskapsprovet. Det skulle mycket väl kunna tänkas att en individ, av Migrationsverket, nekas dispens från kravet på godkänt medborgarskapsprov med hänvisning till möjligheten till anpassning av provet, samtidigt som personen nekas anpassning av den ansvariga provgenomföraren. Det finns säkert även andra liknande situationer där den enskilde kan hamna i kläm mellan olika inblandade myndigheter om man sprider ansvaret för de olika delarna i medborgarskapsprövningen mellan flera aktörer. Detta talar för att lägga ansvaret för genomförandet av medborgarskapsprovet på en instans som redan har en del i hanteringen av medborgarskapsprövningen såsom Migrationsverket eller länsstyrelserna.

Synpunkter avseende kapitel 7 – Ett medborgarskapsprov

Provdelen i svenska

MDH finner att betänkandets förslag om provets utformning visserligen omfattar de fyra områden som traditionellt förknippas med språkanvändning och språkinläring, genom att provets språkdel ska pröva läs- och hörförståelse samt skriftlig och muntlig produktion, men det framstår ändå som oklart om en individs kommunikativa språkförmåga kommer till sin fulla rätt genom ett sådant prov som föreslås. Den fråga som inte framgår tydligt av betänkandet är vad provet mer specifikt ska innehålla, hur det ska utformas mer exakt samt om det lyckas med sin ambition att mäta individens språkkunskaper i tillräckligt hög grad. Stort ansvar och stor vikt läggs på Skolverket för framtagande av boken, provet, rättning och bedömningskriterier.

MDH ser det som väldigt centralt att man har ett standardiserat rättningsförfarande av provet. Detta är viktigt för ökad likvärdighet och för att minimera de subjektiva inslagen i bedömning av individers språkliga kompetens.

Att provet bedöms ligga motsvarande GERS-nivå A2-B1 framstår som rimligt, inte minst i relation till övriga europeiska länders beslut om motsvarande prov. Det framgår dock inte av betänkandet om utredningen övervägt andra referensramar för bedömning, t.ex. ”Bygga svenska”, som är mer anpassade för andraspråksinläring. Detta eftersom situationen för de flesta personer som kommer till Sverige handlar mer om inläring av svenska som andraspråk än inläring av svenska som ett främmande språk – där GERS i och för sig är ett mer vanligt förekommande referensram.

Provdelen i samhällskunskap

Mot bakgrund av den forskning som bedrivs inom högskolan finner MDH att många av de frågor som ska inkluderas i den bok som ska utformas för undervisning inför medborgarskapsprovet är lovvärda. Utöver dessa vill MDH dock särskilt lyfta fram vikten av att säkerställa att exempelvis skydd mot olyckor och krisberedskap inkluderas i utvecklingen av medborgarskapsprovet och i boken. Det är centralt att alla medborgare förstår vilka fri- och rättigheter samt skyldigheter som råder kring dessa områden. På detta område finns även stora skillnader i praktik och förutsättningar mellan olika länder. Att veta hur du förväntas agera både förebyggande och förberedande inför olika typer av oönskade händelser samt hur du förväntas agera vid fara kan vara avgörande för både eget och andras liv och hälsa samt skydd av egendom och i skapandet och bevarandet av gemensamma värderingar och värden.

Synpunkter rörande kapitel 8 – Andra sätt att visa kunskaper i svenska och samhällskunskap än genom medborgarskapsprov

Andra sätt att visa kunskaper i svenska

I betänkandet anförs att man ska så långt som möjligt ska nyttja befintliga system för undervisning och examination i svenska och samhällskunskap. I texten lyfts därför godkänt betyg för kommunal vuxenutbildning, SFI kurs D som det huvudsakliga andra sättet för vuxna invånare med invandrarbakgrund att visa sina kunskaper. Utifrån MDH:s kunskaper gällande SFI ser vi vissa orosmoment här. Det första orosmomentet handlar om att kravet på godkänt betyg på SFI kurs D är exkluderande för personer med kort tidigare studiebakgrund och begränsad läs- och skrivförmåga. Det andra orosmomentet vi ser handlar om den spridning av kvalitet inom SFI-utbildningar och hos SFI-lärarna. Dels är det belagt att andelen behöriga lärare på SFI är låg, dels krävs det endast 30 högskolepoäng i *svenska som andraspråk* för behörighet att undervisa på SFI. Det är inte heller ovanligt att många lärare, trots ämnesbehörighet på papper, saknar tillräckliga kunskaper att bedöma vuxnas språkutveckling. Förutsättningarna för en likvärdig bedömning inom SFI-utbildningen varierar, vilket är ett känt problem.

Det bör också lyftas fram det faktum att många elever rör sig mellan svenska för invandrare (SFI) och vuxenutbildning, vilket också kan påverka bedömning av deras kunskaper antingen inom SFI D eller inom kommunal vuxenutbildning på grundläggande eller gymnasial nivå. Utifrån ovanstående ser vi det som framför allt viktigt att man fortsätter arbeta med att stärka och

utveckla undervisning i svenska som andraspråk inom både SFI och vuxenutbildningen.

5 (5)

Avsnitt 12.4 – Fusk

Det skulle behöva tydliggöras om ett provresultat kan ogiltigförklaras efter det att ett beslut om godkänt provresultat fattats, om det först i ett senare skede uppdagas att resultatet uppnåtts genom vilseledande. Går det i sådana fall att tillämpa 37 § andra stycket p 3 förvaltningslagen (2017:900)? Om ett sådant återkallande av provresultat ska föreslås vara möjligt behöver det också utredas hur ett sådant återkallandebeslut skulle påverka handläggningen och utgången av ett inlett ärende om anmälan om svenskt medborgarskap där det är omständigheterna vid anmälningstidpunkten som ska vara avgörande för utgången, och inte omständigheterna vid beslutstillfället.

Beslutande

Rektor

Handläggare

Monika Tham

ju.remissvar@regeringskansliet.se

Yttrande avseende SOU 2021:2 – Krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap för svenskt medborgarskap

Beslut

Rektor beslutar att lämna yttrande enligt bilaga.

Bakgrund

Mälardalens högskola har beretts tillfälle att lämna yttrande SOU 2021:2 - Krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap för svenskt medborgarskap.

Ärendet har beretts av utbildnings- och forskningshandläggare Mälardalens högskolas ledningskansli. Berörda akademier och sektioner har beretts tillfälle att inkomma med synpunkter inför yttrandet och svar har inkommit från akademien för ekonomi, samhälle och teknik, akademien för utbildning, kultur och kommunikation, campussektionen, it-sektionen samt från högskolejuristerna vid ledningskansliet. I beredningen har visst samråd skett med Sveriges Universitets- och högskoleförbund.

Rektor beslutar i närvaro av högskoledirektör Karin Cardell efter föredragning av utbildnings- och forskningshandläggare Monika Tham.

Paul Pettersson
Rektor

Monika Tham
Föredragande